

ૐ

શ્રી પરમકૃપાળુદેવાય નમઃ

કઠોપનિષદ

શિબિર-૪

અધ્યાય-૧

દ્વિતીય વલ્લી

શ્લોક ૧૪-૨૫

Model Answer Paper**Marks: 50**

Paper તપાસતી વખતે Model Answer Paperમાં આપવામાં આવેલા pointsને વફાદાર રહેવું. જુદાં જુદાં options આપવામાં આવ્યાં છે જેથી તપાસવામાં સરળતા રહે. તેમાંથી કોઈ પણ option લખ્યું હોય, તેનો ભાવ આવી જતો હોય, તો marks આપવા.

(I) સાચો જવાબ પસંદ કરો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. (a) અમર્યાદિત
૨. (c) નિરુપાધિક બ્રહ્મ
૩. (d) પ્રત્યે ભિન્નતા કેળવવી જોઈએ
૪. (a) ચિત્તશુદ્ધિ
૫. (b) બ્રહ્મપદ

(II) નીચે આપેલ દૃષ્ટાંતો અને તેના પરમાર્થનાં જોડકા બનાવો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1/2 mark આપવો.

- ૧.j ૨.f ૩.i ૪.e ૫.d ૬.c ૭.h ૮.a ૯.g ૧૦.b

(III) એક કે બે શબ્દોમાં જવાબ લખો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. સંતોષ
૨. ભૂત - ભવિષ્ય
૩. વિક્ષેપ / ચંચળતા
૪. બ્રહ્મ / પરબ્રહ્મ / અંતિમ સત્ય / પરમ સત્ય
૫. પ્રશંસા / વખાણ

(IV) નીચેનું કથન સાચું છે કે ખોટું તે લખો. ખોટું હોય તો તેનું કારણ દર્શાવો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

False લખ્યું હોય પણ કારણ ન લખ્યું હોય અથવા ખોટું કારણ લખ્યું હોય તો 0 mark આપવો.

True માટે કારણ અપેક્ષિત નથી.

૧. False. તે આપણા સંવેગની ખામી / પ્રમાદ દર્શાવે છે. / સાચા સાધકને સાધનામાં જરા પણ ચલાવી લેવાની વૃત્તિ હોતી નથી.
૨. True.
૩. False. તે નાશવંત નથી. / તે અવિનાશી છે.
૪. False. પીડાદાયક પ્રસંગો આવે છે. / પીડાદાયક પ્રસંગોમાં અંતરમાં તરંગો ઉત્પન્ન થતા નથી, માટે દુઃખ ઉત્પન્ન થતું નથી.
૫. True.

(V) નીચે આપેલ શબ્દોનો અર્થ લખો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. અજન્મા / જે જન્મ્યું નથી / જે ઉત્પન્ન થતું નથી

૨. અનાદિ / પુરાતન/ ક્ષયરહિત - વૃદ્ધિરહિત / જે સદા છે

૩. પસંદ કરે છે.

૪. ૧) દેવલોક / સ્વર્ગ

- ½ mark

૨) બ્રહ્માનુભૂતિ / સ્વરૂપસ્થિરતા

- ½ mark

૫. ૧) ઈન્દ્રિયો-મનની શુદ્ધિ

- ½ mark

૨) પરમાત્માની કૃપાથી

- ½ mark

(VI) એક વાક્યમાં જવાબ લખો.**Marks: 10**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. ૧) પર્યાજ / પ્રયોજન ૨) પેશન / સંવેગ ૩) પ્રેક્ષીસ / અભ્યાસ ૪) પેશન્સ / ધીરજ

આમાંથી એક, બે અથવા ત્રણ લખ્યા હોય તો ½ mark આપવો, અને ચારે લખ્યા હોય તો 1 mark આપવો.

૨. અસ્તિત્વમાંથી નીકળતી ઝંકાર ધ્વનિને બહાર જતી અટકાવી ભીતર તરફ વાળે છે, માટે બ્રહ્મચર્ય દીવાલ સમાન છે.

૩. ઉપાસના દ્વારા - સ્વર્ગની

- ½ mark

ધ્યાન દ્વારા - આત્મજ્ઞાન / મોક્ષની

- ½ mark

૪. બધા ધર્મો તેના અનુષ્ઠાન / ધ્યાનની શરૂઆત કે અંત ઝૂંઘી કરે છે. / ઝૂં જેવો શબ્દ દરેક ધર્મમાં જોવા મળે છે.

૫. કારણ કે આત્મસ્વરૂપ ન મરી શકે છે, ન મારી શકે છે. / તે એમ માને છે કે શરીર એ જ આત્મા છે, જે ભ્રમ છે.

૬. જ્યાં શરીર છે ત્યાં હું છું કે જ્યાં મન છે ત્યાં? / હું શરીર છું કે મન?

૭. આવો આત્મા જેને તું જાણવા ઈચ્છે છે, તે મેં અનુભવ્યો છે, હું જાણું છું, માટે તું સાચી જગ્યાએ આવ્યો છે. / તારું કલ્યાણ નિશ્ચિત છે. / "થાશે" - તને આત્માનું જ્ઞાન મળશે.

૮. જ્ઞાનમાર્ગમાં - અહંકારનું

- ½ mark

ભક્તિમાર્ગમાં - આળસ / પ્રમાદનું (માત્ર પ્રતીક્ષા)

- ½ mark

૯. સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ / નોકર્મ, દ્રવ્યકર્મ અને ભાવકર્મ / સંયોગો અને વિકારો / શરીર, મન, બુદ્ધિ

૧૦. પશ્યતિ એટલે જોવું, અને આત્માનો અનુભવ થતાં કોઈ પદાર્થને જોઈએ ત્યારે જેવો સંતોષ થાય તેવો સંતોષ થાય છે, માટે પશ્યતિ શબ્દ વાપર્યો છે.

(VII) ટૂંકાણમાં જવાબ લખો.**Marks: 10**

૧. દૃષ્ટાંત - પાટા પરથી જતી રેલવે ટ્રેનનો અવાજ એક જ હોવા છતાં સાંભળનારા તે અવાજને જુદી-જુદી રીતે વર્ણવે છે.

- 1 mark

પરમાર્થ - જે કોઈ ભીતર જાય છે તેને ઝૂંની અંતરંગ ધ્વનિનો અનુભવ થાય છે, પણ તેની અભિવ્યક્તિ જુદા-જુદા પ્રકારે થાય છે.

- 1 mark

૨. દૃષ્ટાંત - જ્યારે પરીક્ષામાં સ્વામી રામતીર્થે ૧૦માંથી કોઈ પણ ૭ પ્રશ્નના ઉત્તર લખવાના હતા, ત્યારે તેઓએ દસે પ્રશ્નોના ઉત્તર લખ્યા અને સાથે લખ્યું કે કોઈ પણ સાત તપાસો.

- 1 mark

પરમાર્થ - સાધકનો પરમાર્થમાર્ગમાં આવો તીવ્ર સંવેગ હોવો જોઈએ. તે જે કરે તે ચોકસાઈપૂર્વક થવું જોઈએ.

- 1 mark

૩. ૧) ધર્મ-અધર્મથી પરે / શુભાશુભથી પરે / કર્તા-ભોક્તાથી પરે

૨) કારણ-કાર્યથી પરે / જે કોઈનું કારણ પણ નથી અને કાર્ય પણ નથી / જે કોઈથી જન્મ્યું નથી અને જેમાંથી કંઈ જન્મતું પણ નથી

૩) સમયથી પરે / કાળાતીત, શાશ્વત તત્ત્વ

આમાંથી એક લખ્યું હોય તો 1 માર્ક, બે લખ્યા હોય તો 1.5 mark અને ત્રણે લખ્યા હોય તો 2 mark આપવા.

૪. આત્મા ઈન્દ્રિયગોચર નથી / અદૃશ્ય છે / નિરાકાર છે, માટે અણુથી પણ સૂક્ષ્મ છે.

- 1 mark

ઉપશમ સુખ

- 1 mark

૫. ૧) જે દુરાચારથી નિવૃત્ત થયો નથી.

૨) જેની ઈન્દ્રિયો અંકુશમાં નથી / જેની ઈન્દ્રિયો અશાંત છે.

૩) જેનું મન એકાગ્ર થયું નથી / જેનું મન વિક્ષિપ્ત, ચંચળ છે.

૪) જે કર્મફળની અપેક્ષાથી અશાંત છે / જે સાધનાના ફળની આશાવાળો છે.

દરેક મુદ્દા માટે ½ mark આપવો.

(VIII) આત્મપ્રાપ્તિ સંબંધી અતિ મહત્વના ૨૩મા શ્લોકના આધારે નીચેનાં પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપો.

Marks: 5

૧. ૧) પ્રવચન / શાસ્ત્ર અભ્યાસ

- ½ mark

૨) બુદ્ધિ / મુખપાઠ / સ્મરણશક્તિ / મનનશક્તિ

- ½ mark

૩) શ્રવણ / સાંભળવું

- ½ mark

૨. દૃષ્ટાંત - સૂર્ય સૌ માટે ઉપલબ્ધ છે, પણ જે ખુલ્લા મેદાનમાં છે તેનું ઠંડીથી રક્ષણ થાય છે, તેને તાપ, પ્રકાશ અને વિટામિન ડી પ્રાપ્ત થાય છે. જે પોતાની બારી ખુલ્લી રાખે છે તેને ઘરે મચ્છર દૂર થાય છે, હવા શુદ્ધ થાય છે. જે ગુફામાં બેઠો છે તેને આમાંથી કોઈ લાભ પ્રાપ્ત નથી થતો.

- 1 mark

પરમાર્થ - આત્મા સર્વને પ્રાપ્ત હોવા છતાં જેનું હૃદય શુદ્ધ છે, જેના મનમાં જગ્યા ખાલી છે તેને જ તેનો અનુભવ થઈ શકે છે, અન્યને નહીં. / આત્મા સર્વને પ્રાપ્ત હોવા છતાં જે માત્ર આત્માનો કામી છે તેની આગળ તે પ્રગટ થાય છે.

- 1 mark

૩. દૃષ્ટાંત - જંગલમાં રડવું વ્યર્થ છે, કારણ કે તે કોઈ સાંભળશે નહીં.

- ½ mark

પરમાર્થ - તેમ, આત્માની અભિલાષા વિના કરેલ જપ, તપ, શાસ્ત્ર અભ્યાસાદિ ક્રિયાઓ આત્માનુભૂતિમાં મદદરૂપ નહીં બને.

- 1 mark

* * *